

2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Штефан М. Й. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.
3. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України: навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К.: Прецедент, 2007. – 613 с.
4. Курылев С. В. Основы теории доказывания в советском правосудии / Курылев С. В. – Мн., 1969. – 198 с.
5. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. В 2-х т. – Т. 1 / [за заг. ред. В. К. Матвійчика] – К.: КНТ, 2007. – 788 с.
6. Фурса С. Я. Докази і доказування у цивільному процесі: наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Т. В. Цюра. – К.: КНТ, 2005. – 260 с.
7. Кримінальний процес України / [за ред. Ю. М. Грошевого, В. М. Хотенця]. – Х.: Право, 2000. – 360 с.

Анотації

У статті з'ясовується сутність інституту забезпечення доказів у адміністративному судочинстві та характеризуються засоби їх забезпечення.

В статті определяється сутність інституту забезпечення доказательств в административном судопроизводстве и дается характеристика средств их обеспечения.

УДК 342.951

Д. В. РАДЬКО,
здобувач ХНУВС

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ З ТОРГІВЛІ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Під час діяльності фінансових компаній, зокрема, і тих, які здійснюють торгівлю цінними паперами, виникають різні види правовідносин. Важливе місце серед них посідають адміністративні правовідносини, основна особливість яких полягає у тому, що вони регулюються нормами адміністративного законодавства. Проблема адміністративно-правових відносин завжди перебувала у центрі уваги науковців, свідченням чого є наукові праці В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, Л. В. Ковалю, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, Є. В. Курінного, О. І. Харитонової та ін. У працях цих та інших науковців характеризуються сутність та структура адміністративно-правових відносин, визначаються їх загальні особливості, а також особливості окремих видів адміністративно-правових відносин. Проте, проблеми адміністративно-правових відносин за участю саме фінансових компаній з торгівлі цінними паперами спеціально не вивчались, в існуючих наукових працях ці питання дослі-

жені фрагментарно або в рамках ширшої адміністративно-правової проблематики, без комплексного підходу. Як наслідок – необхідні для практики наукові дослідження їх сутності, видів та особливостей вивчені не повністю, що обумовлює актуальність обраної тематики.

Метою цієї статті є уточнення сутності та видів адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній з торгівлі цінними паперами. Для досягнення цієї мети планується вирішити такі завдання: уточнити поняття фінансової компанії як суб'єкта надання фінансових послуг; визначити загальні особливості адміністративно-правових відносин, а також особливості адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній з торгівлі цінними паперами; запропонувати практично спрямовану класифікацію таких правовідносин.

Щодо самого поняття «фінансова компанія», то необхідно відзначити, що незважаючи на досить розповсюджене його ви-

користання, воно так і не отримало належного визначення. Натомість у ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» міститься визначення поняття «фінансова установа», якою згідно з цим законом є юридична особа, яка надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом [1], у зв'язку з чим можна зробити висновок про синонімічність термінів «фінансова установа» та «фінансова компанія», основним призначенням яких є надання фінансових послуг.

У свою чергу, фінансові послуги є різновидом державних послуг, які пов'язані із забезпеченням реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина. Досить поширеними для адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній з торгівлі цінними паперами є власне управлінські послуги, що пов'язані з юридичним оформленням умов, необхідних для реалізації прав і законних інтересів таких фінансових компаній (видача свідоцтв, ліцензій тощо).

У науковій літературі адміністративно-правові відносини визначаються як суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких є носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права [2, с. 50] або як урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їх сторони (суб'єкти) взаємозв'язані і взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [3, с. 178].

Необхідно відзначити і те, що в науковій та навчальній літературі, поряд із терміном «адміністративно-правові відносини», використовується і такий, як «адміністративні правовідносини», що, на нашу думку, є синонімом першого. Досить часто вживається і такий термін як «адміністративні відносини», який деякі автори помилково ототожнюють із адміністративно-правовими відносинами (адміністративними правовідносинами), оскільки він

може характеризувати й інші, не правові відносини, тобто ті, які не породжують правових наслідків.

Науковці визначають різні особливості адміністративно-правових відносин, обираючи за основу сферу їх реалізації; обов'язкову наявність суб'єкта (однієї із сторін таких відносин), який наділений державно-владними повноваженнями; метод регулювання правовідносин; характер вирішення спорів, які виникають під час таких правовідносин тощо [2, с. 53 – 54; 4, с. 70 – 71].

На нашу думку, основна особливість адміністративно-правових відносин полягає у тому, що: по-перше, вони регулюються адміністративно-правовими нормами, які визначають межі належної, допустимої та рекомендованої поведінки їх учасників, більшість яких має імперативний (наказовий) характер; по-друге, однією із сторін таких правовідносин завжди є носій юридично-владних повноважень щодо інших суб'єктів.

Що стосується особливостей адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній з торгівлі цінними паперами (далі – фінансова компанія), то до них доцільно віднести такі:

1. Суб'єктами таких правовідносин є: з одного боку – фінансова компанія, з іншого – державні органи, які наділені юридично-владними повноваженнями щодо фінансових компаній, у зв'язку з чим видають ліцензії, встановлюють правила та вимоги, обов'язкові для виконання при провадженні діяльності з торгівлі цінними паперами, контролюють таку діяльність, притягують до адміністративної відповідальності тощо. Ці правовідносини мають т. зв. «зовнішній» характер. Наприклад, чинним законодавством передбачено такі їх «зовнішні» види, як: видача ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів; заборона та зупинення на певний термін професійної діяльності на ринку цінних паперів у разі відсутності ліцензії на цю діяльність та притягнення до відповідальності за здійснення такої діяльності згідно з чинним законодавст-

вом; реєстрація випусків (емісій) цінних паперів та інформації про випуск (емісію) цінних паперів; контроль за дотриманням порядку реєстрації випуску цінних паперів та інформації про випуск цінних паперів, умов продажу (розміщення) цінних паперів, передбачених такою інформацією; створення системи захисту прав інвесторів і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів; установлення правил і стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів та контролю за їх дотриманням; контроль за системами ціноутворення на ринку цінних паперів; контроль за діяльністю осіб, які обслуговують випуск та обіг цінних паперів тощо. Натомість необхідно зазначити і те, що адміністративно-правові відносини за участю фінансових компаній можуть мати і внутрішньоуправлінський (внутрішньо-організаційний) характер, сутність якого полягає у тому, що вони складаються в процесі організації їх діяльності. Зокрема, такі відносини виникають під час кадрового забезпечення фінансових компаній, розподілення повноважень, контролю за виконанням функціональних обов'язків підлеглими тощо, а їх учасниками є, з одного боку, керівник фінансової компанії, який наділений юридично-владними (організаційно-розпорядчими) повноваженнями, з іншого – працівник фінансової компанії, який є підлеглою (підпорядкованою) стороною. Натомість як зовнішні, так і внутрішні адміністративно-правові відносини за участю фінансових компаній можуть виникати з приводу як матеріальних, так і нематеріальних благ, проте обов'язковою умовою є наявність публічного інтересу. Крім того, необхідно відзначити і те, що учасники (суб'єкти) адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній можуть бути як юридично нерівними, так і юридично рівними, однак нерівність переважає в цих відносинах, що виражається у підпорядкованості волі одного суб'єкта іншому.

2. Об'єктами адміністративно-правових

відносин за участю фінансових компаній, під якими ми розуміємо поведінку учасників цих відносин, тобто суб'єктів, є дії та події, перші з яких є результатом активного волевиявлення суб'єкта, у зв'язку з чим поділяються на: а) правомірні дії; б) неправомірні дії. Правомірні дії завжди відповідають вимогам адміністративно-правових норм. Прикладом правомірних дій, котрі розцінюються нормами як юридичні факти, є: подання документів на реєстрацію фінансової компанії, прийняття органами виконавчої влади актів законодавства з питань діяльності учасників ринку цінних паперів, видача ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, установлення правил і стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів тощо. Неправомірні дії порушують приписи адміністративно-правових норм. Для сфери державного управління найбільш характерним видом неправомірних дій є правопорушення. Вони тягнуть за собою виникнення адміністративно-деліктних (юрисдикційних) відносин. Наприклад, ст. 43 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» передбачено адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з діяльністю на ринках фінансових послуг [1]; ст. 11 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» передбачено відповідальність юридичних осіб за правопорушення на ринку цінних паперів; ст. 13 цього ж закону – відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з діяльністю на ринку цінних паперів [5]. Натомість, незважаючи на те, що у ст. 11 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» відсутня пряма вказівка на адміністративну відповідальність юридичних осіб за правопорушення на ринку цінних паперів, як це зроблено у ст. 13 цього ж закону, на нашу думку, така відповідальність є адміністративною. Об'єктами адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній можуть бути і події, тобто яви-

ща, що трапляються незалежно від волі людей (наприклад, стихійне лихо, смерть тощо).

3. Предметом адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній є цінні папери, тобто документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають відносини особи, яка їх розмістила (видала), і власника, та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що випливають із цих документів, іншим особам (ст. 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок») [6].

4. Визначальним методом регулювання адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній є імперативний, що впливає із юридично-владних повноважень державних органів у цій сфері (встановлення загальнообов'язкових правил (умов, вимог) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами, надання дозволів, видача ліцензій, порушення справи про адміністративне правопорушення тощо) або владно-розпорядчих повноважень керівників фінансових компаній, про які йшлося вище.

У науковій літературі адміністративно-правові відносини, як правило, класифікують за такими критеріями, як: функціональне призначення; місце здійснення; характер зв'язків між їх сторонами; характер дій зобов'язаного суб'єкта тощо [7, с. 16 – 17].

На нашу думку, більш практичне значення буде мати класифікація адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній з торгівлі цінними паперами за такими критеріями, як:

1) місце їх виникнення (протікання), за яким можна об'єднати їх у дві групи: а) зовнішні, в яких один із суб'єктів – орган виконавчої влади, інший – фінансова компанія чи її представник; б) внутрішньо-організаційні, у яких обидві сторони є представниками фінансової компанії, але один із них стосовно іншого має владно-розпорядчі повноваження;

2) спрямування (призначання), відповідно до якого одні адміністративно-правові відносини за участю фінансових компаній можуть бути: а) регулятивними, тобто такими, що пов'язані з реалізацією позитивних завдань державного управління і виникають із фактів правомірної поведінки суб'єкта – такої поведінки, яка відповідає нормам права (наприклад, прийняття актів законодавства з питань діяльності учасників ринку цінних паперів, видача ліцензій на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, установа правил і стандартів здійснення операцій на ринку цінних паперів, ротація персоналу, контрольна-наглядова діяльність за поведінкою підлеглих, розгляд звернень громадян тощо); б) охоронними, які виникають із фактів неправомірної поведінки фінансової компанії чи її представників під час їх професійної діяльності з торгівлі цінними паперами;

3) зміст адміністративно-правових відносин, відповідно до якого вони можуть бути: а) матеріальними, що виникають на основі норм матеріального права і полягають у безпосередній регламентації поведінки суб'єктів адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній; б) процесуальними (процедурними), які є похідними від норм матеріального права, пов'язані з вирішенням як справ управлінського характеру (видача ліцензій, атестування кадрів, здійснення контрольна-наглядової діяльності органами виконавчої влади тощо), так і юрисдикційних справ (притягнення до адміністративної відповідальності, відшкодування шкоди тощо).

Як зазначається в проекті Концепції реформування адміністративного права, в адміністративному законодавстві України процедурна частина, за винятком регулювання юрисдикційного процесу, є найменш розвинутою [8], у той же час беззаперечним є і те, що чітке законодавче визначення адміністративних процедур буде дієвою перешкодою для суб'єктивізму і свавілля з боку органів та посадових осіб, наділених юридично-владними повноваженнями.

Таким чином, адміністративно-правові норми як основа виникнення, зміни чи припинення адміністративно-правових відносин за участю фінансових компаній з торгівлі цінними паперами посідають важливе місце в державному регулюванні ринку цінних паперів в Україні. Розвиток адміністративно-правового регулювання у сфері фінансових відносин переконливо

свідчить про якісні зміни правових форм і методів, які застосовуються для їх регулювання, головною метою яких, на нашу думку, повинна стати не примусово-каральна, а забезпечувальна складова, тобто створення умов для якісної реалізації прав фізичних і юридичних осіб у сфері економічної, зокрема, і фінансової діяльності.

Література

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
2. Адміністративне право України: підруч. / Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: У 2 т. Т. 1: Загальна частина / [ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова)]. – К.: Юридична думка, 2004. – 584 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підруч. / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
5. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – Ст. 293.
6. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268.
7. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування: Автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.07. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – 38 с.
8. Проект Концепції реформи адміністративного права України від 2000 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.

УДК 351.9

В. О. РОМАСЬКО,
здобувач ХНУВС

ОСОБЛИВОСТІ БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розвиток будь-якої сучасної держави пов'язаний із забудовою її промислового та житлового сектору. Будівництво є одним із тих критеріїв, який свідчить про стабільність та економічний розвиток країни, а доступність об'єктів будівництва, особливо його житлового фонду, – гарантією соціального захисту громадян. Проте, незважаючи на суспільно-економічну значущість та важливість будівництва для життєдіяльності держави, у цій сфері є багато проблем, які потребують невідкладного вирішення. Серед них: недодержання державних стандартів, норм і правил під час проектування і будівництва; самовільне будівництво, що

має масовий та стихійний характер, свідченням чого є забудова рекреаційних зон та місць відпочинку й дозвілля, наприклад, дитячих та спортивних майданчиків; недодержанням екологічних вимог під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції та прийняття в експлуатацію об'єктів чи споруд; корумпованість, а подекуди й шахрайство, жертвами якого стають тисячі громадян, залишаючись наодинці зі своїми проблемами.

Правовідносини, які виникають у сфері будівництва, регулюються нормами різних галузей законодавства, важливе місце серед яких займає адміністративне, під